

Секція: Державне управління, самоврядування і державна служба.

Бабицька Світлана Ігорівна

здобувач кафедри політології та філософії

Харківського регіонального інституту державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України

м. Харків, Україна

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ЯК ПОЛІТИЧНОГО ІНСТИТУТУ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО СФЕРИ КУЛЬТУРИ

Основною функцією державного регулювання у сфері культури повинні стати визначення тих напрямків, щодо яких ринкові механізми по тим чи іншим причинам неадекватні, і проведення коригувальних дій для виправлення ситуації, але не командними методами «зверху», а з урахуванням специфіки діяльності культурних інститутів та на підставі партнерства.

Відповідно до цього кожна держава формулює свої власні цілі політики у сфері культури відповідно до сформованої соціокультурної ситуації, які не мають постійного характеру в силу динамічності розвитку культури.

Проте можна виділити ряд функцій, які держава як політичний інститут має виконувати по відношенню до сфери культури своєї країни для досягнення поставлених цілей. По-перше, це забезпечення й захист культурних прав своїх громадян у повному обсязі. Ряд авторів вказує на необхідність встановлення гарантованого державою мінімуму культурних благ, доступних усім громадянам держави. Причому чим більше розвинена держава, тим більше культурних благ включається в цей мінімум [1, с. 17]. Звичайно, визначити цей рівень можливо, але тільки сама людина у відповідності зі своїм рівнем розвитку може вирішити, що необхідно для

задоволення її культурних потреб, а встановлення офіційного мінімуму може обмежити реалізацію її культурних прав. Друге, що впливає з першого – забезпечення плюралізму культурної діяльності для задоволення максимальної кількості, що виникають у суспільстві культурних потреб. По-третє, – це охоронна функція, яка передбачає охорону культурної спадщини у всій її різноманітності (що має здійснюватися на основі об'єктивного підходу, тобто незалежно від уподобань правлячих політичних сил). Для цього необхідно пам'ятати, що культурна спадщина – як матеріальна, так і нематеріальна – належить як минулому, так справжньому і майбутньому. Це причина, по якій політика в сфері культури сьогодення повинна мати яскраво виражену охоронну спрямованість. Питання «що зберігати?» суб'єкти політики у сфері культури не мають права вирішувати ні з класових, ні з прагматичних, ні з естетичних або будь-яких інших групових позицій. Зберігати потрібно все, і в першу чергу спадщину в цілому як компонент пам'яті поколінь [2, с. 62]. По-четверте, держава має надавати обов'язкову підтримку тих напрямків сфери культури, які з різних причин не можуть регулюватися ринковими механізмами (з різних причин в ньому не зацікавлені ні бізнес, ні громадянське суспільство). Для цього важливим завданням держави має стати аналіз ситуації для виявлення областей, де ринок не справляється зі своєю функцією, і створення плану дії для цього випадку. Як правило, це стосується регулювання та субсидування тих областей, які виявляються «економічно нерентабельними» [3, с. 59]. По-п'яте, створення умов для підвищення активності інших суб'єктів у сфері культури. По-шосте – узгодження інтересів і прийняття політичних рішень щодо виникаючих політичних проблем у сфері культури, і законодавче їх закріплення. По-сьоме, – проведення власних інтересів у сфері культури відповідно до стратегій розвитку суспільства.

Жодна з вищеназваних функцій не є заданою раз і назавжди. Змінюються умови – змінюється їх обсяг, визначаючи характер державної

політики у сфері культури в її просторово-часовому вимірі, де поєднують як історично сформовані риси, такі нові тенденції.

Слід зауважити, що характер реалізації вищеназваних функцій у конкретній державі залежатиме від двох основних факторів.

По-перше – загальна структура взаємодії суб'єкта та об'єкта регулювання. Відбуватися це може по вертикальним зв'язкам, коли всі рішення приймаються вищими рівнями і доводяться до об'єкта в якості обов'язкових для виконання. Це призводить до повного відчуження керуючих структур від самої сфери культури, і, відповідно, не сприяє ефективному процесу її розвитку та виконання своїх функцій. Взаємодія "по горизонталі" має на увазі партнерські відносини всіх суб'єктів процесу при формуванні та реалізації політики.

Специфіка сфери культури в умовах перехідного періоду розвитку українського суспільства, якщо порівнювати її з іншими схожими секторами людської життєдіяльності, такими як освіта, охорона здоров'я і т. д., полягає в тому, що для більшості вона не є «предметом» життєвої необхідності [4]. Внаслідок цього значна кількість існуючих тут проблем залишається за рамками активного застосування сил бізнесу та громадянського суспільства, залишаючи державу єдиним суб'єктом процесу. Держава ж у свою чергу в силу не сформованості інституційних основ суспільних відносин і наявності соціально-економічної кризи не завжди здатна адекватно реагувати на потреби сфери культури.

На наш погляд, у період трансформації політичної системи держава повинна взяти на себе роль лідера, ініціюючи, стимулюючи та інтегруючи соціально-політичні зусилля всіх суспільних сил. Для досягнення цього необхідно формування такої системи державної політики, яка б включала в себе і горизонтальні та вертикальні відносини (принаймні, на перших етапах), де вертикаль діє там, де з тієї чи іншої причини не були створені горизонтальні взаємодії. Але в даному випадку, слід відзначити значну роль

особистісного чинника, коли багато чого буде залежати від професіоналізму і компетенції людей, що займаються розробкою політики.

По-друге, важливим є характер ставлення державних органів влади до культури. Тут виділяються два основних підходи - це сприйняття її як самоцінності і як інструменту. У першому випадку, культурна діяльність визнається самодостатньою, її важливість для суспільства незаперечна і безпосередньо пов'язується з якістю життя населення. У другому - культура сприймається як інструмент для досягнення якихось інших цілей, таких як отримання інвестицій, прибутку, створення привабливого іміджу країни або окремих територій і т. п. Для досягнення максимального ефекту функціонування сфери культури необхідно вміле поєднання обох точок зору, оскільки крен у бік однієї з них загрожуватиме різними перегинами. Орієнтація виключно на самоцінність сфери культури може віддалити її від реальних потреб суспільства, і вона замкнеться на себе, переставши виконувати свої функції. Надмірне захоплення використанням культури в якості інструменту може позбавити цю сферу своєї значущості і поставити в підлегле становище, що створить можливості застосування її у брудних політичних іграх для досягнення корисливих інтересів окремих осіб і політичних угруповань.

Для періоду реформування політичної системи з нашої точки зору, швидше характерний другий підхід. Наприклад, необхідність затвердження нового статусу країни на міжнародній арені може вимагати подання культурних досягнень. Як правило, в таких ситуаціях перевага віддається культурним цінностям і діям культури світового звучання. Це найбільш простий підхід і саме сюди спрямовується найбільша кількість ресурсів і зусиль, але основна мета тут – політичне позиціонування, а не культурний розвиток. Інші рівні сфери культури при цьому залишаються практично без уваги з боку державних органів влади.

Література

1. Головченко М.Ф. Культура як об’єкт культурної функції сучасної держави / М.Ф. Головченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 6-1(1). С. 16-19.
2. Дубок І. П. Джерела фінансування сфери культури в Україні та напрями їх розширення / І. П. Дубок // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2015. № 2. С. 63–70.
3. Кучин С.П. Теоретичні аспекти розвитку соціально-культурної сфери як об’єкта впливу механізмів державного управління / С.П. Кучин // Держава та регіони. Серія : Державне управління. 2017. №1(57). С. 56-60.
4. Мерзляк А. Державне управління сферою культури: вітчизняний та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / А. Мерзляк, Є. Огнарбов // Публічне адміністрування: теорія та практика. 2017. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_1_4